

SCOLA ROMÂNĂ.

Revistă pedagogică

pentru interesele institutelor de învățământ la Români și pentru organele lor.

Elată și redigeată de

VASILE PETRI.

Ese în 8, 18 și 28 a fiecărei luni, în numere de câte o colă, și va costa pe anul întreg 4 fl., pe o jumătate 2 fl, pe un pătrar 1 fl v. a. Pentru România 5 fl. v. a.

Năsăud, 28 Martie v. 1891.

Prenumeratiunile și corespondențele sunt a se adresa la Redacțiunea „Scolei Române” în Năsăud (Naszód.) Pentru inserțiuni câte 5 cr. de șir și timbru.

Proiectul de lege pentru grădinile și asilele de copii în casa magnaților.

(Continuare.)

Vorbirea Escelenției Sale, I. P. S. Domn Miron Românul!

Escelenția Văstră, d.-le președinte!

Ilustri magnați!

Din cauza unui morb serios, de care pătimesc de un timp încóce, cerënd binevoitórea atenziune a ilustrilor magnați, voiú grái numai fórte pe scurt la obiectul pus în discuțiune.

Așa cred, că nimeni nu va trage la îndoélă, că scopul principal al proiectului de lege este propagarea limbii maghiare, în contra căreia, dacă ea nu se mână preste marginile naturale și juste, nu se póte face excepțiune, și din punctul de vedere al statului nici nu este permis să se facă.

Însé durere, teoria și practica de executare a propagării limbii măghiare acum nu mai cunoște nici o margine, ba ea se angagéză chiar și la aceea ce este imposibil; astăđi propagarea limbii maghiare este identică cu restrîngerea totală a limbilor nemaghiare, așa đicând cu extirparea naționalităților nemaghiare din patrie.

Am ajuns deja până acolo, încât mai eles în centrele reuniunilor maghiare de cultură fanatismul național nu mai sufere în societate alte limbă din patrie, afară de cea maghiară, și în unele locuri de cea germână; mai departe, dacă Românul, — o spun acésta ca de exemplu, — vine din întemplantă în șerviciu la gendarmerie sau la căile ferate, — pentru că de alte aplicări superióre pentru acum abia póte fi vorba, — el

este silit să-și maghiarizeze numele românesc, dacă vrea să aibă pace cu colegii și póte și cu superiorii sei; tipăriturile oficiale în limbile nemaghiare sunt aprópe total eliminate din folosire, așa încât acum de exemplu, nu mai poți vedé nici măcar o cărticică de servitori cu text românesc.

Eú pe teritorul patriei acestia pretind dela fie-care fiú al ei de naționalitate nemaghiare, care aparține clasei mai culte, să aibă cunosctință perfectă a limbii maghiare în vorbire și scriere, sau de nu o are, să o învețe, dacă numai nu-l dispenséză dela acésta etatea înaintată.

Ba eú nu mă înstrăinez nici decătră cea, ca și particularilor din clasele inferióre, mai bine situați, în special celor de sexul bărbătesc, să se dee, precát e posibil, cea mai bună și cea mai multă ocaziune, de a învăța limba maghiară, mai ales dacă necesitatea acesteia o justifică și referințele mai mărunte ale vieții comune.

Prelângă acésta însé este datorința mea, ca să scutesc caracterul național al credincioșilor bisericii mele și să-l iaú după modestele mele puteri în apărare în contra tuturor încercărilor de o maghiarisare forțată; pentru aceea dar' eú proiectul acesta, abstrăgând dela alte scăderi ale lui, ca o instituțiune, care va să pună în lucrare unele mijlóce nouă silitóre spre maghiarisare, nu-l primesc nici în generalitate, nici în detaiurile sale; și când o declar acésta, cred că fac mai bun serviciú patriei decât aceia, care, pornind după idei mari nerealizabile, nu pregetă a conturba pacinica concordie dintre popórele patriei și prin acésta a deschide isvórele unor rele neprecalculabile și póte și ale unor pericole comune.

Vorbirea Ilustrității Sale Domnului episcop Joan Meșian.

Excelenția Ta, domnule președinte!

Ilustră Casă a magnaților!

Este o dorință patriotică a fie-cărui cetățen, dar' mai virtos a celor ce ocupă loc în legislativă, a descoperi sincer și consciențios înaltelor corpuri legislative așteptările și dorințele, apoi mulțumirea sau nemulțumirea acelor, pe care î-i represintă, și prin acesta pe deoparte a lucra pentru împlinirea acelor așteptări și dorințe, ér' pe de altă parte a stăruí pentru delăturarea îngrijirilor și nemulțumirilor acelor, pe care î-i represintă.

Consciú de asemenea datorințe patriotice, mă ved îndemnat și eú a-mí ridica cuvântul în ces-tiunea de sub pertractare, pentru a arêta acestei Ilustre case, că proiectul de lege de sub întrebare, despre asilele de copii, este contra așteptării și dorinței, ba și contra trebuinței acelor, pe care am onóre și eú de a-i represinta aici, și de aceea el causéză cea mai mare neliniște, îngrijire și resens și la clerul și la poporul concređut archipăstoririi mele; și tocmai de aceea acel cler și popor cu tot dreptul așteptă și dela mine să-mí ridic cuvântul în această înaltă casă pentru delăturarea aceluí proiect, și prin acesta pentru delăturarea nemulțumirii și îngrijirii produse de el.

Ba trebuie să mărturisesc, înaltă Casă, că nu numai clerul și poporul bisericii mele, dar' chiar și eú însumí țin acel proiect de o încercare nefericită, care nu numai nu va aduce nici un bine patriei nóstre, ci încă va avé urmări dăunóse, și așa numai cât va potența și mai mult nemulțumirea celor ce prin acel proiect de lege se ved nedreptățiți sau scurtați în drepturile lor.

Nici nu póte acel proiect avé urmări bune, pentru că el este necorespundător și agravator din mai multe privințe.

Este necorespundător și agravator acel proiect atât din privințe pedagogice, cât și din privințe sanitare; este necorespundător și agravator din punct de vedere al dreptului natural al părinților asupra copiilor lor; este necorespundător și vătămător din punct de vedere al ingerenței în dreptul autonom al bisericilor din patrie; este necorespundător și agravator din punct de vedere al sporirii sarcinilor, care și altfel sunt destul de grele asupra poporului, și ceea ce este și mai rău, e aceea, că el (proiectul), precum spusei, potențéză tot mai mult nemulțumirea unei însemnate părți a cetățenilor din patrie!

Din punct de vedere pedagogic este necorespundător și agravator proiectul de sub pertractare, pentru că prin el se constring copiii în cea mai fragedă vîrstă, când ar avé lipsă de mai multă cruțare, ca să se póta desvolta bine și liber, đic: se constring acei copilași de la 3 ani în sus la nisce regule neusitate, la nisce învățături pentru ei grele, precum este mai ales limba maghiară la aceia, cărora nu le este cea maternă, — și încă fără nici un folos practic!

Este necorespundător și agravator acel proiect din privințe sanitare, căci se îndesuesc până la 80 de asemenea copii micuți într'o sală, unde și cel mai curat aer se strică, — acel aer, de care copilașii pentru conservarea sănătății, ca și la desvoltarea lor, aú atâta trebuință și lipsă, câtă aú chiar și de pânea de tóte zilele, și preste acesta se mai concređ unei singure îngrijitoare, chieamată a înlocuí pe atâtea mame — deodată!

Este agravator acel proiect și din punct de vedere al dreptului natural al părinților asupra copiilor lor, căci se iaú copiii de sub îngrijirea părinților fără voea acestora și se predau la îngrijitoare străine.

Eú sciú, că și în alte state mai sunt asile de copii mici, dar' acolo nu se impune părinților a-și trimite copiii în acele, ci se lasă în voia fie-cărui a-și trimite sau nu, precum cere interesul lor propriú, și așa numai acei părinți își trimit copiii în asemenea asile, care după ocupațiunea lor absentéză în tóte zilele de acasă; n'am auđit însé, ca și acei părinți să-și trimită copiii la asile, care nu lipsesc de acasă în tóte zilele, care-i pot ținé și îngrijí însi-și și n'aú lipsă de asemenea asile. N'am auđit nici când se existe în vre-un stat o asemenea lege, ca mamele să fie despoiate de mititei lor copii și constringe a-i concrede unor îngrijitoare străine și atunci, când mamele pot fi tot-dea-una cu copiii lor și-i pot îngrijí cu adevărată iubire de mamă.

Se đice cu adevărat în amintitul proiect, că părinții, care își pot cresce acasă copiii lor, n'ar fi siliți a-i trimite la asile. Dacă este se fie așa: atunci pentru ce nu se declară din capul locului de facultativă trimiterea copiilor la asile? Pentru ce nu se spune apriat în proiect, că asilele sunt numai pentru acei copii, pe care însi-și părinții lor ar voi să-i trimită acolo de bunăvoe, éră nu și pentru acei copii, ai căror părinți nu aú nici o trebuință de asemenea asile? Pentru ce se se lase cutăror organe oficiale, și nu însu-și părinților dreptul de a alege, óre să-și trimită copii la asile, sau ba? Atari organe, încredințate cu asemenea drept, s'ar' ingera în dreptul și sanctuarul familiei, până acum scutit în tótă lumea

de asemenea ingerență. După acest proiect organele, încredințate cu asemenea drept, ar' avé a cerceta prin familii: care mame cum își cresc copilașii dela 3 ani în sus? Și de după cum se va păré acelor organe, așa vor dispune trimiterea copiilor la asil sau lăsarea lor în grija părinților.

Se nasce însă întrebarea: în ce mod vor constata acele organe, cum i-și cresce mama copiii? Aū dóră vor examina pe părinți și copii, ca să vadă progresul? Și chiar dacă ar face acésta, se nasce o altă întrebare: în cas de divergență între acele organe și între părinți, când pe deoparte acelea ar declara, că părinții nu-și cresc bine copiii seî, ér pe de altă parte părinții ar susținé contrarul: cine și cum ar decide asupra acestei divergențe?

Din aceste se vede, înaltă Casă, cât de mare ingerență se admite prin acel proiect în drepturile familiei; dar' tot atât de mare ingerență își permite acel proiect și în drepturile bisericilor autonome; pentru că, se ăice în acel proiect, îngrijitórele asilelor aū să învețe pe copii și rugăciunile religioase, de sine înțelegându-se rugăciunile acelei religii, în care s'aū botezat copiii; ér' de altă parte se permite, ca acele îngrijitóre să pótă fi de orî ce confesiune. Decî se nasce întrebarea: Cum va învăța o îngrijitóre protestantă, care nu cunósce nici principiile, nici rugăciunile bisericii greco-orientale, pe copiii aparținători acestei biserici rugăciunile confesiunii lor?

Din tóte aceste și alte asemenea motive țin și eū proiectul de sub pertractare de o încercare nefericită, care, precât sciū eū, amăresce până în suflet pe popórele nemaghiare din patrie, și mai ales pe poporul român, care pe deoparte vede, că acel proiect nenorocit acumulează sarcini nóuë, asupra lui, sarcini nóuë pe care poporul nu le mai póte suporta; ér de altă parte, căci poporul român vede în acel proiect o tendență de maghiarisare forțată.

Acéstă nefericită tendență de maghiarisare se vede și de acolo, înaltă Casă, pentru că deși art. de lege 30: 1883 permite nu numai confesiunilor și corporațiunilor, ci chiar și singuraticilor a-și ridica scóle medii din puterile lor proprii, și măcar că atât eparchia gr. or. a Aradului cu o jumătate de milion de suflete, cât și comunitatea din Caransebeș aū petiționat anii trecuți pentru concesiune, de a-și ridica pe banii lor proprii câte o asemenea scólă medie, în care să-și pótă cresce macar tinerimea, ce se pregătesce pentru preoție și învățatorie în spirit mai religios: totuși nici până acum n'am fost noroșii a ne ajunge aceste dorințe.

Chiar de aceea, înaltă Casă, fie-care inteligent român își pune întrebarea: Cum se întemplă, că nóuë Românilor nu ni-se permite a ne ridica pe banii noștri proprii scóle medii, de care avem cea mai mare lipsă, când chiar însa-și legea ne dă tot dreptul la acésta? Și cum vine de altă parte de ni-se impun acum asile de copii, de care noi nu simțim nici cea mai puțină lipsă sau trebuință? Ér răspunsul ce și-l dă fie-care Român inteligent la aceste întrebări nu este, decât tendența de maghiarisare, care de altfel s'a spus pe față și în alte locuri, dar de care poporul român să apără din tóte puterile.

Națiunea română a învățat, înaltă Casă, dela străbunii seî, ba chiar și dela compatrioții seî maghiari a-și iubi patria, limba și naționalitatea sa ca și vieța, ceea ce este virtute frumoasă și laudabilă, și de aceea poporul român se apără din tóte puterile de orî ce fel de încercare de amalgamisare, dorind a trăi și a muri în sinul națiunii și al patriei, în care s'a născut.

Când provedința divină întru adênca sa înțelepciune a binecuvântat acéstă patrie iubită cu mai multe popóre de diferite limbi, n'a făcut-o fără un scop măreț ér' acel scop măreț n'a putut fi altul, decât ca acele popóre să se iubească și să se ajute unele pe altele reciproc, rivalisând unele cu altele în cultură și lumină pentru ajungerea scopului final al omului.

Diferența de limbă sau naționalitate nu împedecă pe nimenea, înaltă Casă, în iubirea de patrie, căci iubirea de patrie nu provine numai din limbă, ci și din simțul de pietate, cu care este omul cătră locul, unde s'a născut, cătră vatra părinților seî, unde a petrecut plăcutele zile ale copilăriei sale, și cătră pământul acela așa numit sacru, care adăpostesce țărîna și osemintele părinților seî. De aceea naționalitatea orî căruî individ, ca și a orî căruî popor, fórte bine se póte îmbina cu patriotismul, fără a se exclude una pe alta.

Pentru a constata acésta, înaltă Casă, nu voiū recurge la alte doveđi, ci mă voiū provoca numai la vieța noastră armată, care, deși compusă din mai multe naționalități, totu-și de câte orî patria a chemat-o întru apărarea ei, toți acei bravi de felurite limbi aū luptat vitejesce, versându-și sângele pentru apărarea iubitei noastre patrii și a Înaltului Tron. De unde se vede dar, înaltă Casă, că și cei de limbi diferite tocmai așa își iubesc patria, ca și cei de o singură limbă, dar' apoi, pentru ca ei să o iubească și mai mult și să aducă bucuroși tóte sacrificiile posibile pentru dînsa, este neapărat de lipsă să li-se înlesnescă după putință existența, să li-se îndulcescă

după putință vieța prin legi emanate din dorințele și așteptările lor, ér' nu prin atari legi, care sunt în cea mai flagrantă contrarietate cu dorințele și trebuințele lor.

Să se aducă, înaltă Casă, legi, care să ajute și dezvoltarea celorlalte popóre din patrie și în-deosebî și dezvoltarea poporului român, care după trecutul seú, după sörtea și pozițiunea sa este chemat a fi, — în cas de lipsă, — cel mai sincer aliat al poporului maghiar, ér nu atari legi, cum este și proiectul de sub pertractare, care numai ar împedeca pe Români în dezvoltarea și înaintarea lor.

Deci simțind poporul român, că proiectul de sub pertractare este merit a-l împedeca în dezvoltarea sa, merit a se ingera în drepturile bisericii sale autonome, a se ingera în drepturile familiei, și a-i impune sarcini grele nesuportabile, și causéază cea mai mare nemulțumire și îngrijire, slăbindu-i-se tot mai mult și încrederea, cu care ar fi să fie cătră guvernul statului.

De aceea este datorința nóstră, care cunoșcem resensul, îngrijirea și marea nemulțumire a poporului, să spunem tóte aceste aici fără rezervă și să respingem acel proiect necorrespun-dător și agravator, rugând și pe înalta Casă să binevoéscă și din a sa parte a-l respinge.

Adunarea generală a reuniunii învățătorești „Mariana.”

(Continuare.)

IV.

Urméză la ordinea zilei p. 2. din programă. Să citească hárta Inspectorului regiú de scóla, relativ la ordinațiunea ministerială, în cauza modificărilor, ce se pretind în statutul reuniunii și în legătură cu acesta, se esmite o comisiune de 15 înși, pentru a studía cauza mai de aprópe, pe basa propunerilor comitetului și a ordinațiunii ministeriale, rămânând ca afacerea să se pertracteze meritorice în ședința proximă, pe baza propunerii acestei comisiuni.

Să alese apoi o comisiune de 5 înși, pentru a presinta în ședința proximă critica asupra tractatelor practice espuse în programă, și imediat după acesta urméză două prelegeri practice, una prin înv. Petru Tofan în clasa primă a scólei de băeți din învățământul intuitiv: »Cânele«; alta prin Alesandru Pop în clasa primă a scólei de fetețe din comput: »Tractarea numărului 11.«

După tractatele practice a cetit Juliu Pop disertatiunea espusă în p. 6 al programei:

»Herbart, biografia, principiile pedagogice și in-fluința acelora asupra pedagogiei.«

O óră completă a întretinut Juliu Pop adunarea prin cetirea voluminosului seú tractat. Publicul cetitor al »Scólei Române« va avé oca-siune a-și câstiga informațiuni mai de aprópe despre cuprinsul acestei lucrări, de-óre-ce succesive să va publica în colónele acestei foí. Rē-mâne pentru mine, ca raportor, să atrag aten-țiunea publicului cetitor asupra acesteia, anti-cipând din capul locului, cumcă pelângă valórea conținutului, disertantele are meritul de a-și fi îmbrăcat operatul seú în un vestmēt serbătoreesc. Din fluiditatea stilului, din multele împregiurări de valóre, la care să provócă în tractatul seú, să vede că Juliu Pop să ocupă serios cu »cartea.« Să și ține dînsul de categoria celor de ântâiú învățatori dela noi, și adunarea încă nu i-a rămas dătóre, căci pelângă aplausele dela finea cetirei, în ședința proximă, când cauza veni de nouă la ordinea zilei, în legătură cu raportul comisiunii critisătóre i votă recunoscința protocolară.

Cu aceste s'a încheiat ședința primă, și apoi membrii reuniunii să presintară în corpore la cuartirul vicarial, îndeplinind afacerea față de pre-ședintele reuniunii după cum sa descris mai nainte.

Eraú 12¹/₂ óre, când membrii, părăsind cuartirul vicarial, în corpore să întruniră în otelul »Rahova« la prânzul comun sau »banchetul« (dacă îl pot numi așa) arangiat aci.

Abstrăgând dela împregiurarea, că datorii suntem a da și corpului, ceea ce este al seú, dară din punct de vedere social, intelectual și din punct de vedere al progresului, eú număr prânzul si încă »Comun« dela astfel de adunări între agendele oficióse, i daú chiar aceea însēmñatate, ca celor ce să petrec în sinul ședințelor; de aceea mă voiú ocupa în câteva și de acest prânz.

Sala dela otelul »Rahova« e plină, cum nu fusese de mult. Aci aflăm, afară de învățatori, pre avocatul Mureșian, Dr. Tripon, Dr. Filipan, Dr. Mihalașiu, Dr. Paul Tanco, Dr. A. P. Alexi, pro-topretorele Bodó, redactorele Petri, secretariul fondurilor Șimon, preotul Nescuț, apoi Curtean și Nacul teologi.

Dintre învățatori sunt absenți: Romanessi din Romuli, Densușian din Mocod, Braic din Bichigiú, frații Tóder și Clement Drăgan din Za-gra. Am însemnat numele învățătorilor absenți, pentru că, cum șise-i mai sus, eú consider întrunirea învățătorilor la prânzul comun între agendele oficióse și în casul presinte sciú că motiv de escusă nu esistă.

Ca la toate prânzurile comune nu lipsiră nici aici toastele. Afară de toastele așa numite oficiale, amintesc aci pre acela al avocatului Dr. Tripon din Bistrița, care luându-și drept temă: »Iubirea, auctoritatea, știința și voia« din Herbart cetit în adunare, își desvoltă darul oratoric, ridicând pocalul în onoarea învățătorilor. Avocatul Mureșian, după cum țice, ca cel mai bătrân din adunare, toastă pentru crescătorele fiitoarelor mame, pentru învățătoarese.

Pela 3 $\frac{1}{2}$ ore, președintele declară masa de ridicată și rógă pe membri a-se întruni érá-și în sala de adunare, pentru continuarea lucrărilor, ceea ce se și întâmplă.

Se deschide ședința a doua, în care înainte de toate ca rezultat al însărcinării primite, președintele rapórtă în mod oficial, cumcă Reverend. Domn Gregoriu Moisil a binevoit a declara, cumcă este învoit a rămâne și mai departe în postul de președinte al reuniunei, ceea ce adunarea ia spre plăcuta știință; apoi se citește o scrisóre a membrului Isidor Titieni, prin care acela, escusându-se, pentru neparticiparea la adunare, își exprimă dorința, ca această reuniune, ce după un interval ore-care își reîncepe activitatea sa, să prospereze asemenea naturei, care și ea tocmai acuma, după o amortélă de érnă, simte érá-și puterea de a lucra spre a se desvolta și a aduce fructe.

Se pune apoi la ordinea țilei rapórtul comisiunei esmise în cauza modificărilor din statut, în urmarea căreia referintele Pavel Beș a împărtășesce, cumcă comisiunea esmisă a primit într-o toate modificările cum le-a satorit comitetul reuniunei, recomandând această pentru primire și din partea adunării generale, ceea ce se și întâmplă, și astfel biroul reuniunei este însărcinat a înduce modificările votate în statut și pe acela apoi al înainta la locurile competente spre aprobare.

Urméză apoi rapórtul comisiunei pentru critisarea prelegerilor practice, în numele căreia rapórtéză Ion Pop Reteganul. Comisiunea constată, cumcă învățătorii propunători și-au satorit și esecutat bine planul lecțiunei lor, face unele observări neesențiale și termină prin a propune, ca adunarea să declare âmbe prelegerile de succese. Aci avu loc o discuțiune, espunându-și mai mulți învățători vederile lor în procedura, ce este a se urma, și ca rezultat adunarea declară âmbele prelegeri de bune și deplin succese.

Se pune apoi la ordinea țilei p. 7. din programă: »Tesa de discuțiune asupra ocupațiilor domestice ale scolarilor.« Referintele Clement Grivase, după o scurtă în-

troducere, în care arată scopul și însemnătatea acestor tese în sinul reuniunilor, predă această tesă, constatând, cumcă față cu ocupațiunile domestice sunt părerii pro și contra, adecă unii recomandă, ca scolarii să se ocupe cu teme domestice, alții însă le combat ca dăunăcióse din punctul de vedere igienic și moral.

Reflectând asupra întrebării considerate din acestea două puncte de vedere, referintele arătând însemnătatea ocupațiilor domestice pe terenul învățământului, este de părere, ca scolarii să se ocupe și cu teme domestice.

Voind a-me ocupa mai de aproape cu afacerea »tese-í de discuțiune,« trebuie să constat înainte de toate, că referintele Grivase încă se ține de categoria celor de întâiú învățători dela noi; el s'a și nisuit a corespunde îndeplin obligământului ce și-a impus de a tracta această temă.

Obiectul pus la ordinea țilei, mai mulți învățători și-au esprimit părerile lor în materie. Considerată afacerea în genere, trebuie să accentuez, că discuțiunea fu restrinsă, și această a urmat din împregiurarea, că între cele două întrebări desvoltate, că adecă sunt de a se admite sau de a se elimina ocupațiunile domestice, cauza e hotărítă, neputându-se susține principiul de a se cassa cu totul ocupațiunile.

În fine venind în discuțiune întrebarea despre coregerea ocupațiilor, afacerea se fini prin propunerea lui Grivase, de a se da ca tesă de discuțiune pentru adunarea viitoare: »Coregerea ocupațiilor.« Învățătorul Ion Pop Reteganul se oferi de referinte în această temă pentru altă adunare.

Să pune la ordinea țilei p. ultim din programă: »Satorirea planului special de ore,« otârîndu-se, ca în timp de două luni fie-care învățător să înainteze comitetului reuniunei câte un plan special, în care pentru scólele cu mai multe clase sub un învățător, să se arate în detaiú, cu ce sunt a se ocupa scolarii unor clase în tăcere, până când învățătorul are ocupațiune directă cu o clasă sau două împreună.

Tot odată se alese o comisiune de 9 înși pentru a censura planurile de ore înaintându, fiind a se pertracta cauza apoi în adunarea viitoare.

Cu acestea sa finit adunarea din 16 Marte, carea după cum e țisa, să póte numi ca una din cele mai deplin succese.

Peste tot a domnit ordine esemplară și interesare de causă.

Să ne vedem în pace la adunarea viitoare.

V.

„Cănele.“

O lecțiune practică din învățământul intuitiv în clasa primă a școlii fundamentale elem. populare de băeți din Năsăud, ținută la 16. Martie 1891 cu ocaziunea adunării generale a reuniunii înv. „Mariana“.

I.

Planul.

1. Introducere.	6. Nutremântul.
2. Numele.	7. Folosul.
3. Mărimea.	8. Resumare.
4. Corpul cu părțile.	9. Aplicarea de istorioare.
5. Colórea.	

II.

Tractarea practică.

A. În limba română.

1. Inv. (arătând masa) întreabă: Ce e acesta? (masă). (Răspuns preste tot în diceri întregi) Póte-se masa mișca de sine? (nu se póte) Ce e aceea, ce nu se póte mișca de sine? (lucrul său obiect). Ce e dar masa? (obiect). Pentru ce dicerem, că masa e obiect? (pentru că nu se...). Dară vaca póte-se mișca de sine? (póte). Ce e aceea, ce se póte mișca de sine? (animalul). Ce e dară vaca? (animal). Pentru ce dicerem noi, că vaca e animal? (pentru-că se póte...). Ce animale cunósceți voi după nume? (noi cunóschem după nume mai multe animale, precum: bou etc....).

2. Pruncilor, acuma vom vorbi despre un animal, care »când îl chem el vine orî și unde cu mine«. Gâciți, ce animal e acela (cănele) Despre ce animal vom vorbi dară acuma? (câne).

(Arătând tipul (icóna) se procede așa;) Ce e acesta? (câne). Acui tip e acesta? (a cânelui). Ce ne înfăcioșeză tipul acesta? (cănele). Ce e cănele? (animal) Pentru ce dicerem, că cănele e animal? (pentru că se póte...). Pre unde se ține cănele? (pelângă casă). Ce animale mai țin ómenii pelângă casă? (ómenii mai țin pelângă casă boi, cai, oi, etc....). Cum se numesc animalele, care trăesc pelângă casă? (animale de casă). (Chor!) Pentru ce dicerem, că cănele e animal de casă? (pentru că...). Cum mai dicerem în loc de animal de casă? (domestic). Chor! Numiți-mi animale de casă sau domestice!

3. (Se arată două tipuri de a cânelui, unul mai mare și altul mai mic). Sunt toți câni asemenea de mari? (nu sunt...). Cum e cănele acesta? (mare). Cum e acesta? (mic). Cum sunt dară unii câni? (Unii câni sunt mari și unii mici) Inv. Așa dară câni ai mărime feliurită. (Chor!)

4. La obiectele, despre care am vorbit până acuma, am deosebit părți. La animale încă deosebim părți. (Invetătorul arată parte de parte și întreabă). Ce e acesta? (cap). Ce sunt acestia?

(grumași). Ce e acesta? (trunchiul). Ce e acesta? (códă). Ce sunt acestea? (picioare). Ce e acesta? (cap). Ce e capul dela câne? (...). (Decumva elevul nu răspunde, invetătorul întreabă:) Ce e tabla dela masă? (o parte) Ce e așadară capul dela câne? (o parte). Ce parte urméză după cap? (grumași). După grumași? (trunchiul). După trunchiul? (códă). Ce părți staū sub trunchiul? (picioarele). Care sunt părțile cânelui? (capul, grumași, trunchiul, kódă și picioarele). Chor! Numesce-mi părțile cânelui după număr! (Cănele are un cap, un grumaș, un trunchiul, o kódă și patru picioare).

Cum e capul cânelui după formă? (rotund...) Inv. Capul cânelui e mai lung ca rotund. Ce e mai lung ca rotund, e lungăreț. Cum e dară capul cânelui după formă? (lungăreț).

Cum sunt grumași cânelui? (rotunzi, cilindrici). Cum e trunchiul? (lungăreț). Cum e trunchiul dinainte? (mai lat). Cum e din dērēpt? (mai îngust). Cum e dară trunchiul cânelui? (lungăreț, dinainte mai lat și dindērēpt mai îngust). Chor! Cum e kódă acestui câne? (lungă). Cum mai e kódă unor câni? (scurtă) Cum póte se fie kódă cânelui? (sau lungă, sau scurtă). Cum sunt picioarele cânelui? (subțiri și scurte). Câte picioare are cănele? (patru). Câte dinainte? (două). Câte din dērēpt? (două). Câte picioare au doi câni? (opt). Ce are cănele la picioare? (degete). Ce are la degete? (unghii). Numesce-mi înc'odată părțile cânelui! Ce forméză tóte părțile acestea împreună? (corpul cânelui).

5. Cu ce e acoperit corpul cânelui? (cu pēr). Pe unii câni e pērul aședat. Cum se dicer pērul aședat? (neted). Cum e dară pērul pe unii câni? (neted). Pre toți câni e pērul neted? (nu) Cum mai e pērul pe unii câni? (sburlit — creț). Ce pēr mai au unii câni? (unii câni au pēr mai lung, unii mai scurt). Cum e pērul cânelui după colóre? (alb, negru, sur, roșu, pistriți). De ce colóre e așa dară cănele? (de colóre albă, négră, sură, roșie, pistriță, adecă de colóre feliurită.) Chor!

6. De ce are lipsă cănele, ca se póta trăi? (de mâncare). Ce mânâncă cănele? (pâne, carne, ósă, lapte). Cu ce se nutresce cănele? (cu pâne...) Care e nutremântul cânelui? (pânea... etc.).

7. Pre unde se ține cănele? (pelângă casă). Pentru ce țin ómenii câni? (pentru că păzesc casa). Ce mai păzesc câni? (oile — turma). Când păzesc cănele casa și turma? (điua și nóptea). Ce face cănele, când se apropie cineva străin de casă? (latră). Cum e dară cănele, pentru că păzesc casa și turma — folositor orî păgubitor? (folositor). Fiind că cănele e un animal folositor, se nu-l chinuți, se nu aruncați cu petri

după el, adecă se nu-l întăritați sau mânieți. Cânele întăritat mușcă adese și pe om.

8. Despre ce am vorbit până acuma? Ce e cânele? Ce fel de animal e cânele? Cum sunt unii câni în privința mărimii? Cări sunt părțile cânelui? Numesce-mi părțile cânelui după număr! Cum e capul cânelui după formă? Cum e trunchiul? Cu ce e acoperit corpul cânelui? Cum e cânele după colóre? Cu ce se nutresce cânele? E cânele animal folositor? Pentru ce cânele e animal folositor?

B În limba magiară.

I. In acésta prelegere se învață din nou următoarele vorbe:

- câne — kutya,
- animal — állat,
- códă — fark,
- lungăreț — hosszukás,
- folositor — hasznos.

II. Cuvintele nouă, pronunciate la început vorbă de vorbă, apoi îmbrăcate în điceri pe basa de intuițiunii, se repetéză de mai mulți scolarî, dintru început scolar de scolar, ér după acea în chor.

III. Din cuvintele nouă, precum și din cele deja cunoscute se forméză điceri scurte și potrivite în singular, și așa se deprinde vorbirea în limba magiară.

IV. Decum-va scolarul nu respunde corect la întrebarea unğuréscă, învățătorul se întórce la întrebarea românéscă.

Procedere practică: Acuma vom vorbi despre câne și unğuresce. Despre ce animal am vorbit până acuma? (câne). Câne se đice unğuresce: kutya. (Sě scrie pe tablă așa:

Câne — kutya.

Cum se đice unğuresce câné? (kutya). Respunsurî scolar de scolar, apoi în chor. Așa și în următoarele). — Ce e cânéle? (animal). Animal se đice unğuresce: állat. (Sě scrie pe tablă:

Animal — állat.

Cum se đice animal? (állat). Ce e cânéle? (animal). »Cânele e animal« se đice: A kutya állat. Cum se đice: cânéle e animal? (a kutya állat.) (Sě arată părțile cânelui). Ce e acesta? (cap). Cum se đice unğ. cap? (fej). Ce sunt acestia? (grumađi). Cum se đice grumađi? (nyak). Ce e acesta? (trunchiũ). Cum se đice trunchiũ? (törzs). Ce sunt acestea? (picioře). Cum se đice picior? (láb). (Acestea cunoscute și în limba magiară). Ce e acésta? (códă). Cum se đice unğ. kódă? (copii nu sciũ). Códă se đice: fark. (Sě scrie pe tablă:

Códă — fark.

Cum se đice kódă? (fark). Câte codi are cânéle? (o kódă). Cum se đice unğ. »cânele are o kódă? (copii nu sciũ). Cum đicem »masa are patru picioře? (az asztalnak van négy lába.) Cum vom đice »cânele are o kódă? (a kutyának van egy farka).

Cum e capul cânelui? (lungăreț). Lungăreț se đice: hosszukás, (Sě scrie pe tablă:

Lungăreț — hosszukás.

Cum se đice lungăreț? (hosszukás). Capul cânelui e lungăreț se đice: a kutya feje hosszukás. Cum se đice capul cânelui e lungăreț? (a kutya feje hosszukás).

Am învățat, că cânéle e folositor. »Folositor« se đice: hasznos. (Sě scrie pe tablă:

Folositor — hasznos.

Cum se đice folositor? (hasznos). Cânele e folositor se đice:

A kutya hasznos. Cum se đice cânéle e folositor? (a kutya hasznos). »Cânele e animal folositor« se đice: a kutya hasznos állat. Cum se đice »cânele e animal folositor«? (a kutya hasznos állat).

Repetițiune. Cum se đice câné? (kutya). Cum se đice animal? (állat). Cum se đice »cânele e animal«? (a kutya állat). Cum se đice kódă? (fark.) Cum lungăreț? (hosszukás). Cum folositor? (hasznos).

(Cu ajutorul acestor vorbe și a celor deja cunoscute se începe acuma vorbirea magiară, formându-se anumite điceri scurte.)

(Se arată tipul). Ce e acesta? (câne). Dară acesta? (acesta încă e câné). Mi ez? (kutya). Hát ez? (Ez is kutya). Ce e cânéle? (animal) mi a kutya? (állat). Ce fel de animal e cânéle? (de casă) miféle állat a kutya?... miféle butor az asztal? (házi butor). Cum se đice de casă? (házi). Cum se đice dară unğ. »animal de casă?« (házi állat) miféle állat a kutya? (házi állat).

Milyen ez a kutya, nagy vagy kicsiny? (az a kutya nagy). Milyen ez a kutya? (az a kutya kicsiny) milyen lehet tehát a kutya? (nagy vagy kicsiny). (Sě arată părțile) mi ez? (fej). Hát ez? (nyak). Ez? (törzs). Ez? (fark). Ez? (láb). Melyek a kutya részei? (a feje, a nyaka stb.)

Hány feje van a kutyának? (egy feje). Hány nyaka? (egy nyaka). Hány törzse? (egy törzse). Hány farka? (egy farka). Hány lába van a kutyának? (négy). Hány elöl? (kettő elöl). És hány hátul? (hátul is kettő). Hány lába van két kutyának? (nyolcz).

Kerek-e a kutya feje? (a kutya feje nem kerek, hanem hosszukás) mi van a fej után? (a

(nyak) milyen a kutya nyaka? (hengerded), mi van a nyak után? (a törzs) milyen a kutya törzse? (hosszukás) mi van a törzs után? (a fark) milyen lehet a kutya farka? (vagy hosszú, vagy rövid). Mi van a törzs alatt? (a láb) vastag-e a kutya lába? (nem vastag, hanem vékony).

Milyen színű a fal? (fehér). Hát a tábla? (fekete). Hát a szekrény? (szürke) milyen színű a kutya? (fehér, fekete, szürke, veres és tarka színű).

Hasznos állat-e a kutya? (Igen, a kutya hasznos állat).

Resumare. Mi a kutya? miféle állat a kutya? melyek a kutya részei? milyen a kutya feje? milyen színű a kutya? milyen állat a kutya?

Pruncilor, în ora viitoare vom învăța mai mult despre câne și românesce și unguresce.

Acuma vă spun și o istorioră despre câne. Fiți atenți!

Un copil a avut un câne mic. Cânele mergea cu el în tot locul. Odată s'a dus copilul la un pəriu, ca să se jöce. Aci cade și se cufundă în apă. Cânele a vădüt această întâmplare și iute a sărit în apă. Cu gura l'a prins de haină și l'a tras afară viu. Cânele a mântuit vieța copilului.

Temă. Până în ora viitoare să scrieți pe tăblițe fie-care câte trei ăiceri despre câne!

Petru Tofan
învățător.

Aforisme pedagogice.

(Continuare.)

14.

Adevărata pedagogie este cu privire la scopurile ei finale cosmopolită, — ea pörtă stindardul umanității. Și bărbații cei mai buni, fala și eroii de spirit ai națiunei germane, au fost cosmopoliți, apostolii ai umanității. — Pentru pedagogie rezolvirea cestiunii naționale este un lucru simplu de tot. Nu trebuie să vorbim mult de educațiune națională și învățământ național. Cresceți copii și-i învățați rațional, adecă după legile eterne și pururea valabile ale pedagogiei și didacticei, după legile culturii omenesci; atunci a-ți crescut și învățat în același timp și național. Ce trece peste limitele acestea, ce tinde la falsificarea legilor etice, la jignirea umanității prin îngâmfare și ură națională, la siluire și asuprire: aceea e spre rău și nu aduce nici bine nici onöre nici poporului german, nici altuia. Elementul național trebuie să se afirme în educațiune și

instrucțiune numai întru cât el e rațional, moral și nobil; o deosebită relevare reclamă el numai, când trebuie apërat contra atacurilor nedrepte și păzit de degenerare și falsificare.

Dittes.

15.

Luminarea unui popor stă tot-dea-una în raport drept cu libertatea sa, pre cum de altă parte și fericirea și puterea sa stă în raport drept cu luminarea sa. — Isvorul cel mai teribil al calamităților publice este nesciința.

Helvetius.

16.

Un popor instruat este ușor de guvernat.

Friederich II.

(Va urma.)

Anecdote scolare.

1.

(Din un pensionat de fete.)

»Ce-ți este, Virgino?»

»Ah, gândesce numai, Marișo dragă. Astăđi noul nostru învățător se uită la mine cu nisce ochi, încât am cređut, că am făcut impresie asupra lui. În urma această i-am suris dulce, i-am făcut din ochi și din degete ore-carî semne de speranță, și el — gândesce numai — veni la mine și-mi dete — o palmă.

2.

Catechetul: »Pentru ce a oprit Dđeu pre Adam și Eva să nu mânance din pomul cunoscinței binelui și al reului?»

Scolarul: »Ca să-remăe lui merele acelea.»

3.

(Principele școlar și educătorul seü.)

Principele (arătând pe o hartă, unde este Francia): »Acăsta e sigur Spania,«

Educătorul: »Așa este, Serenisime, dar e locuită esclusiv numai de Francezi; Spaniolii proprii sunt ceva mai la Sud.«

4.

(Educațiune modernă.) Eleva: (venind dintr'o scölă de fete superiöră) Tată, ecă testimoniul meü: economia națională — bine; arțile frumoșe și musica — förte bine; logica — escelent. Ce ăici la acestea?

Tatăl: Prea bine, draga tati. Dacă fitorul teü soș va pricepe ceva din economia casei, dacă va sci să frēmente pânea, să fiərbă, să spele, să cöse, să cãrpescă, atunci poți să o duci bine în lumea acăsta.»

5.

Catechetul: Ce numim o minune?

Scolarul: Nu sciü.

Catechetul: Când ai vedé tu la međul noptii sórele pe cer, — ce ai ăice?

Scolarul: Aș ăice că e lună.